ЄВРОПА 02.06.2026 | Нарек Сукіасян

Чи є карти в Єревана?

Кремль перетворює парламентські вибори у Вірменії на геополітичний шантаж. Проте цей тиск може мати зворотний ефект.

Хто стежив за нещодавніми місцевими виборами у Вірменії, може підтвердити, що навіть обрання сільського старости незмінно ставало заручником токсичного геополітичного порядку денного. Тож не дивно, що національні вибори, заплановані на 7 червня, мають ще вищий рівень геополітизації – як внутрішньої, так і зовнішньої. Поки Москва озвучує свої преференції на користь опозиції, Трамп висловлює свою фірмову похвалу та підтримку чинному прем'єр-міністру Ніколу Пашиняну. Ба більше, проведення у Вірменії саміту Європейської політичної спільноти (ЄПС) та першого саміту ЄС – Вірменія всього за місяць до виборів багато хто розцінив як спробу спроєктувати позитивний імідж правлячої партії «Цивільний договір». Їм протистоїть роздроблена, але фінансово та медійно потужна опозиція. Головним противником є альянс «Сильна Вірменія» на чолі з російським мільярдером Самвелом Карапетяном, а також сили, пов'язані з колишніми президентами.

Яка геополітика зумовила поточні настрої навколо виборів

Після агресії Азербайджану проти Вірменії у 2022 році та етнічних чисток вірмен у 2023-му вірменсько-російські відносини переживали найгірші часи. До 2025 року почали з'являтися ознаки розрядки. Візити вірменських лідерів до Москви почастішали, тон взаємних звинувачень у зраді знизився, а обвалений рейтинг схвалення Росії серед вірмен розвернувся в інший бік, увійшовши в період стабілізації. Паралельно з цим Вірменія стрімкими темпами поглиблювала свої відносини з Вашингтоном. Хартія про стратегічне партнерство, «Маршрут Трампа», мирна угода за посередництва США та рамкова угода про ядерне співробітництво – все це йшло одне за одним.

Брюссель, зі свого боку, підписав із Єреваном «Порядок денний

стратегічного партнерства». Заяви з Єревана виражали цілі щодо поглиблення та розширення співпраці лише настільки, наскільки ЄС був готовий її прийняти, що повсюдно сприймалося як позиція, далека від реалістичної перспективи членства.

Те, що Вірменія може дозволити собі у відносинах зі США – завдяки особливому підходу Росії до Трампа, – вона не може так само легко зробити у відносинах з ЄС

Спочатку реакція Москви була досить м'якою та стриманою. Чиновники в Єревані повторювали мантру: Вірменія не планує виходити з Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) і не діятиме всупереч російським інтересам. Здавалося б, американський напрямок зовнішньої політики Вірменії мав би викликати більше занепокоєння у Кремля – він несе в собі більше стратегічного змісту та довгострокових практичних наслідків для російських інтересів. Але саме розмежування відносин Москви з ЄС та США дало Вірменії диференційований набір параметрів для роботи. Те, що Вірменія може дозволити собі у відносинах зі США – завдяки особливому підходу Росії до Трампа, – вона не може так само легко зробити у відносинах з ЄС, де вона стикається з набагато більшим спротивом Росії.

Яскравим прикладом є контраст між російською реакцією на дві події: форум ЄПС у Вірменії та візит держсекретаря США Марко Рубіо до Єревана. Перша подія надіслала важливі політичні сигнали, але все ж значною мірою мала короткостроковий церемоніальний та політичний характер, продиктований самим форматом ЄПС. Візит Рубіо був зовсім іншою справою. Він приніс набагато більш вагомі угоди з довгостроковими наслідками, що зачіпають російські енергетичні, інфраструктурні та видобувні важелі впливу на Вірменію та регіон загалом. І все ж удар у відповідь з боку Кремля саме на першу подію було чути набагато гучніше і значно довше.

Стверджуючи про нібито шлях Вірменії до вступу в ЄС – а не про зближення зі США – Росія застосувала санкції проти широкого списку товарів вірменського імпорту, пригрозила підняти вартість своїх монопольних поставок газу до європейських ринкових цін і забезпечила солідарну позицію країн ЄАЕС, які спільно закликали Єреван провести референдум щодо вибору геополітичного курсу країни. Проте це також може бути прихованим кроком, щоб замаскувати ширше невдоволення Москви – зокрема, зусиллями

США закріпитися на Південному Кавказі. Така інтерпретація євроінтеграції пропонує зручний наратив, який і Єреван, і Брюссель, і Москва однаково розуміють як такий, що не передбачається в середньостроковій перспективі.

Підхоплюючи тренд, свою риторику показово змінює і вірменська влада. Відповідаючи на російські звинувачення, вона часто цитує вже відому відповідь Пашиняна Путіну в Кремлі: «Що стосується Європейського союзу, звичайно ж, ми знаємо, що в принципі членство у двох об'єднаннях є несумісним. Але те, що ми робимо, і той порядок денний, який ми маємо, принаймні на цей час, вони сумісні. Це факт. І поки є можливість поєднувати ці порядки денні, ми їх поєднуватимемо. А коли процеси розвинуться до тієї точки, де потрібно буде ухвалити якесь рішення, я впевнений, що ми, я маю на увазі громадяни Республіки Вірменія, ухвалимо це рішення». Це може здатися технічним нюансом, але зміна риторики щодо виходу з ЄАЕС – від «якщо» до «коли» – переводить розмову з дипломатичних припущень у площину більш рішучого вибору напрямку, нехай і з невідомими часовими рамками. Наратив, що стоїть за офіційною політичною та економічною помстою Росії, побудований саме на цьому нюансі.

Ескалація з боку Москви

Лише цього нюансу, ймовірно, було б недостатньо для запровадження одного з найбільших ембарго на вірменський експорт з боку Росії, погроз щодо цін на газ, натяків на «український сценарій» і навіть перспективи обмеження участі Вірменії в ЄАЕС (попри те, що статут організації не містить такого механізму).

За ескалацією з боку Москви стоять щонайменше чотири причини.

За ескалацією з боку Москви стоять щонайменше чотири причини

По-перше, вибори. На двосторонній зустрічі з Пашиняном у квітні Путін сигналізував про свою прихильність до проросійських сил у Вірменії. Російські санкції можуть виставити у негативному світлі правлячу партію «Цивільний договір», оскільки опозиційна «Сильна Вірменія» Самвела Карапетяна сіє паніку, стверджуючи, що перемога Пашиняна означатиме економічну війну з Росією. Але з огляду на стрімке падіння рейтингу схвалення Росії серед вірменських виборців, це може зрештою мобілізувати їх ще сильніше навколо

правлячої партії. Можливо, враховуючи високі шанси Пашиняна залишитися на посаді та необхідність зберігати певні мости, Росія саме тому не пішла на подальшу ескалацію.

По-друге, шалений інформаційний ажіотаж навколо ЄПС дав простір для того, щоб зробити з мухи слона, представивши проведення саміту у Вірменії як переломний геополітичний момент. Погроза Зеленського на адресу Росії, виголошена в Єревані, не сприяла стримуванню російської пропаганди. Мотивація вже була – можливість підвернулася сама.

По-третє, вірменська громадська думка. Понад 70 відсотків вірмен стабільно підтверджують свою підтримку вступу до ЄС у різних соцопитуваннях. Останніми роками в країні чітко сформувався суто проєвропейський електорат. Перехопивши ці голоси у дрібних проєвропейських партій (які в іншому разі могли б не подолати прохідний бар'єр), політсила Пашиняна намагається переманити їх на свій бік, що може забезпечити їй кілька вирішальних відсотків для перемоги.

По-четверте, роздратування Росії через зближення Вірменії зі США. Варто зауважити, що у риториці вищого керівництва РФ ця тема майже не піддається жорсткій критиці, чого не скажеш про агресивну телевізійну пропаганду. Така стриманість на офіційному рівні багато в чому пояснюється особливими відносинами Москви з Трампом. Кремль використовує зручну тактику: він пояснює свої жорсткі вимоги та санкції нібито «євроінтеграційними амбіціями» Вірменії. Це вбиває двох зайців одночасно: створює для Росії пристойне політичне виправдання і водночас маскує справжнє джерело роздратування Кремля, яким є саме американський трек Єревана.

Гіркий післясмак від російських санкцій має стати для уряду потужним поштовхом, щоб прискорити реформи та мотивувати західних партнерів активніше інвестувати у вірменську економіку

Після завершення виборів це протистояння, найімовірніше, піде на спад. Але воно вкотре оголює потребу у диверсифікації торговельних відносин Вірменії. Гіркий післясмак від російських санкцій має стати для уряду потужним поштовхом, щоб прискорити ці реформи та мотивувати західних партнерів активніше інвестувати у вірменську економіку. Звісно, навіть за наявності політичної волі та фінансування деякі залежності від РФ є занадто сильними через географію та структурні обмеження,

тож подолати їх у середньостроковій перспективі буде вкрай важко.

Проте якщо Єревану вдасться бодай частково диверсифікувати ринки у відповідь на цей тиск, Росія знову наступить на ті самі граблі своєї хибної політики щодо Вірменії: намагаючись утримати країну силою та шантажем, Москва лише сильніше відштовхує її від себе. Коли політика «батога» з тріском провалюється раз по раз, Кремлю, мабуть, уже час було б переходити на «пряники».

Нарек Сукіасян

Нарек Сукіасян (Narek Sukiasyan) – кандидат політичних наук, проєктний координатор Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта у Вірменії та викладач основ регіональної політики в Єреванському державному університеті.